

Kakor vidimo, sta idealistična in naturalistična vsebina glasbe bistveno različni. V prvem primeru doživljaš z umom in srcem nadčutno, idejno, abstraktno, miselnočuvstveno vsebino, h kakršni te vodi glasba, v drugem ostaneš s svojimi čuti in občutji v mejah čutno estetskega. Idealističnega »izraza«, ki je nekaj drugega kakor muzika, note, petje (muzika radi idejne ekspresije), ne smeš zamenjati z naturalistično »sliko« ali čutno prijetnostjo, ki tiči v muziki sami (čista muzika). Kakor v upodabljaajoči umetnosti (glej I. Cankar, Uvod v um. lik. um.), bi bilo tudi tu treba ločiti nadčutni, aktivni »izraz« od čutnega pasivnega »vtisa«.

(Dalje)

Polemika

Pripombe k naši literarni vedi

Dr. Josip Puntar

Ne mislim tu razpravljati o znani knjigi univ. prof. I. Kelemine in govoriti o ciljih in metodah naše literarne vede ali o stvarih, ki so končno tudi pri nas od poklicne strani dobile prepotrebno sistematično znanstveno obliko in postale dostopne tudi širšemu občinstvu. Priznati je treba s pohvalo seveda tudi prizadevanje univ. prof. dr. Fr. Kidriča, zaobseženo v članku »O literarni zgodovini« v 8. št. Lj. Zvona 1927. Na podlagi, kakršno je začrtal on, je možen res velik napredek pri našem slovstvenem naraščanju. Pričakovati zato smemo, da bo poslej naš naobraženi literarni zgodovinar vse boljše pojmlil in obravnaval vprašanja, ki med nami še danes povzročajo težka nesporazumljenja in huda nasprotstva.

Načrt prof. Kidriča, da dóbi slušatelj glavno razvojno linijo evropskih pismenstev in literatur, spoznaj postanek in razvoj prozodije in metrike ter postanek in razvoj literarnih form in panog, je res širokopotezno zasnovan in je gotovo velika časovna zahteva. Hvalevredno je tudi, da se bo s posebnim oziranjem na naše razmere poslej posvečala večja pažnja antiki in da bo slušatelj slovstva dobil pogled v vprašanje književnih oblik celo stare krščanske literature ter spoznal njen pomen za mlade evropske narode. Resnično nam bo le tako možno vzgojiti dovolj posebnih strokovnjakov, ki bodo preko označenega okvira primerjali, iskali in našli sinteze in zakonitosti razvoja in odnosov.

Nič manjše hvale pa ne zasluži velikopotezni načrt prof. Kidriča za monografijo o Prešernu. Zakaj zdi se, da se bo prav ob Prešernu najprej morala na vse strani izčrpati označena minimalna naloga komparativnega književnika, izkazati se zlasti s stališča spe-

cialista, ki je iskal, našel ali pa odklonil gotove sinteze in zakonitosti v Prešernovi poeziji.

Naj mi bo ob tej priliki dovoljena po dolgem zopet beseda k vprašanju »Prešeren« in »prešernoslovci«.

Saj je vsakomur, ki se količkaj zanima za še vedno kaj aktualno »Prešernovo vprašanje«, več ali manj znano, da se je v času, ko je med nami pred dobrimi dvajsetimi leti nastopil s svojimi razpravami Avgust Žigon pa vse do Kidričeve, že leta 1925. napovedane, v jeseni 1927 ponovno najavljene, a žal še vedno ne objavljene nove monografije, marsikaj dogodilo ne le v domači, nego tudi v evropski literarni vedi, kar nujno sili vsakega specialista v prešernoslovju h globljemu študiju takih vprašanj, ki so zvezana s Prešernovo umetnostjo. Walzel, Strich in druga imena so postala že last tudi naše slovstvene publike, kar je zasluga tudi Kelemineve »Literarne vede«. Pri pogledu nazaj tja do mojega članka o literarni umetnini, ki ga je prinesel Dom in svet leta 1924., moremo ob Kidričevem, v Lj. Zvonu 1927 priobčenem načrtu literarnozgodovinskega značaja in ob Keleminevi, nekaj mesecev prej objavljeni »Literarni vedi«, opozoriti na prezanimivo dejstvo, da si literarna zgodovinarja našega vseučilišča bistveno nasprotujeta v istem vprašanju, dotikajočem se značilne Prešernove arhitektonike. Pomembno dejstvo, ki ga čitatelj Ljublj. Zvona in Doma in sveta leta 1920. še ne more ugotoviti.

To dejstvo je za objektivnega motrilca borbe tako zvanih arhitektonikarjev in protiarhitektonikarjev značilen pojav v zgodovini naše najnovejše poklicne literarne vede, in to prav od onega dne, odkar je šla v svet Žigonova »Prešernova čitanka« v I. in II. delu leta 1923. in 1925.

Toda leta 1927. je še v drugih ozirih, tikajočih se Prešernove arhitektonike, velezanimivo in po moji sodbi za pravilno umevanje Prešernove umetnosti tudi odločilnega pomena. Mislim namreč na odlično razpravo o »Lepi Vidi« v 1. št. D. i. s. 1927.

Kdor je proučil to razpravo in doumel njen osnovni rezultat, mora priznati, da je s to razpravo dobilo kaj kočljivo vprašanje o zavestnem umetniškem oblikovanju Prešernovem zopet tako očem viden primer in dokaz, da ob njem ni mogoč poslej noben resen ugovor več. Ob Žigonovi kakor Prešernovi »Lepi Vidi« mora s prof. Kidričem vred utihniti vsak aprorni nasprotnik matematično točne, zavestne tvornosti in umetniško organizatorne Prešernove sposobnosti. Zakaj s svojim v znanstvenem oziru neoporečnim dokazom, kako preobliči Prešeren prastaro našo narodno balado in ustvari leta 1851. iz nje svojo umetnino »Pesem od lepe Vide«, je Žigon dvignil ceno pesmi iz nižine instiktivno zložene pesmi v umetniško višino zavestno izoblikovane umetnine. Pokazal je vsem pomišljavcem na vzoren način, kako oblikuje Prešernov duh, kako pretvarja dano narodno pesniško snov in kompozicijo v duhu svoje umetniške kulture; kako iz iste snovi in iste delitve, kompozicije »na dvakrat tri«, nastane šele po Prešernovi kulturi nekaj višjerednega in povsem drugega, novega, pristno svojskega, nad pristno narodno pesem dvignjenega. Dokazal tudi, kako doživi narodna kompozicija snovi »na dvakrat tri« šele z »muzikalnim arhitektonskim verzom romanskim iz-

oblikovanost do arhitektonike«, ki se dá dobro pozoriti s točno številčno shemo.

Toda Žigon nam je s svojo razpravo o Prešernovi »Lepi Vidi« odkril še veliko več, če namreč pretehtamo vse to, kar nam je bil poprej razodel v klasičnem svojem odstavku »Nomos« v prvem, šele leta 1925. dogotovljenem in objavljenem delu »Prešernove čitanke«. Ta odstavek treba čitati z Žigonovo »Pesmijo o lepi Vidi« v roki, da se doume medsebojna dopolnilna zveza, da se končno tudi doume vse to, kar spada v krog pojma matematično stroge Prešernove arhitektonike.

To pa nekaj pomeni v literarnovednem boju, ki ga vodi prof. Kidrič s pomočjo neke imaginarne publike proti Žigon-Puntarjevi razlagi Prešernove umetniške arhitektonike, zlasti od 1. štev. Lj. Zv. 1925 dalje pa vse do zadnje številke Ljubljanskega Zvona 1927. Pomeni pa še tem več pri pogledu na teorijo, ki jo je izpovedovala proti Kopitarju prav tedaj, ko je Prešernova »Pesem od lepe Vide« nastajala — že Čopova šola: v pismu 16. maja 1850, češ: »... Indessen scheint mir doch auch die unmittelbare Nachahmung der Volkspoesie nicht rätlich; diese ist ein unwillkürliches Naturprodukt, etwas ohne Bewußtseyn Produciertes; und sobald sie mit Bewußtseyn und Absicht reproducirt werden soll, kommt nicht leicht etwas anders als Affectation heraus.«

Priznati treba in ostro naglasiti prav to Žigonovo odlično zaslugo, da moremo danes prav ob teh besedah Čopovega pisma in ob Prešernovi »Pesmi o lepi Vidi« razmišljati o bistri teoriji in znameniti praksi, recimo, — »Čopove akademije«, zajemajoče svoje osnovne nazore v šoli bratov Schlegelov. Saj pravi Wilhelm v »Vorlesungen über dramatische Kunst in Literatur«:¹

»Bloße Nachahmung ist — in den schönen Künsten immer fruchtlos: auch was wir von andern entlehnen, muß in uns gleichsam wiedergeboren werden, wenn es poetisch hervorgehen soll.«

Ob teh takih okoliščinah je res prečudno stališče prof. Kidriča v Lj. Zv. I. 1927. (dobrega pol leta za Žigonovo »Lepo Vido« v D. i. S.), kjer piše, da je »iskanje zavestne matematično geometrijske arhitektonike in simbolike števil v Prešernu publiko pred Prešernom ostrašilo« in da je to »hiba v prešernoslovju, ki je tudi ponesrečena formulacija na 66. str. »Literarne vede« kolege Kelemine ne izpremeni v odliko«. In vsiljuje se samo od sebe vprašanje: Kaj je zagrešil kolega Kelemina, da je dobil tako posvarilo in grajo? Kaj je zapisal v svoji dva meseca za Žigonovo »Lepo Vido« objavljeni »Literarni vedi« na ominozi 66. strani, kjer govori o osnovnih potezah in diagramskih načrtih pesniške kompozicije?

»Razmerje med poedinimi členi vsebinske enote«, tako piše Kelemina, »se da prikazati tudi številčno. Le Fontaine gradi tam, kjer se navidezno odpove tradicionalnim oblikam kitic, tako pravilno svoje basni, da kaže n. pr. pripovedka o volku in psu, ki obsega v celoti 41 verzov, to-le strukturo: 12—8—1—8—12, to je, vsebina je nanizana okrog osi »1«. Taki očitni znaki se ne smejo prezreti, zlasti ako se pojavljajo pri enem in istem pesniku z neko pravilnostjo. Grafični načrti in številčni izkazi so

¹ Prim. Prešer. čit. I. (Prip. 80/1, št. 87).

vrlo poučno sredstvo v rokah veščaka, ako jim ume razkleniti zmisel in pomen. Da stoji za takimi opazovanji zgolj slučaj, bo trdil le naivni entuziazem (Prim. A. Žigon, Prešernova čitanka I, stran 20 prip.).«

Dovolj jasna označba premenjenega stališča do Žigonove arhitektonske teorije po članku v Lj. Zv. 1925. in v D. i. s. 1926! A zakaj naj bi bila »pogrešena«, kot trdi prof. Kidrič? Na to vprašanje nikakor ne more odgovoriti v 12. štev. Lj. Zvona 1927 objavljena La Fontainova basen v prestavi A. Debeljaka, dasi je prišla na to mesto na pobudo prof. Kidriča s preočitim namenom. Pripomba prof. A. Debeljaka na str. 768 se glasi: »V tem prevodu, priobčenem radi arhitektonske teorije, ki jo zastopa J. Kelemina v svoji »Literarni vedi«, sem za osvetlitev zadevne trditve sam razdelil basen v somerne kitice *12—8—1—8—12.« Prof. Kidrič bo pač moral na primernejši način utemeljiti svojo trditev o pogrešeni formulaciji, ovreči dejstva vse drugače in vse precizneje, kot je to poskusil v kritiki Žigon-Puntarjeve arhitektonike v prvi štev. Lj. Zvona 1925.

To namreč kategorično zahteva Žigonova razprava o Prešernovi »Lepi Vidi«, o kateri prof. Kelemina tedaj, ko je pisal očitano mu »pogrešeno formulacijo«, ničesar še slutil ni, kaj šele jo imel tako pri rokah kot prof. Kidrič tedaj, ko je pisal svojo formulacijo za 8. štev. Lj. Zvona 1927 in — belgrajsko Stanojevičovo »Narodno Enciklopedijo«. Končno prav tako kategorično zahteva to že omenjeno Žigonovo izvajanje o »nomu« v prvem delu Prešernove čitanke, ki je prof. Kidrič tedaj, ko je l. 1925 objavil svoje samozavestne »vem-e«, po lastni uvodni izjavi še ni poznal, vsaj v tisti celoti ne, kot je izšla l. 1925 z izdelanim klasičnim poglavjem »Nomos«.

Radi posvarila in odklonitve Keleminove formulacije na str. 66. »Literarne vede« l. 1927 mora prof. Kidrič dati znanstveno utemeljen odgovor na Žigonov I. del Prešernove čitanke, zlasti na poglavje o »nomu«, a tudi jasno in določno izreči svojo sodbo o Prešernovi »Lepi Vidi«, kakršno nam je odkril prvi in edini — šele Žigon kot svoj načelni odgovor na tisto naglašeno vedo v Lj. Zvonu 1925.

Ker znači, kakor se vidi, v očeh prof. Kidriča Keleminovo popravljeno stališče do Prešernove arhitektonike, kakor jo z Žigonom pojmujeva in naglašava že dolgo vrsto let, nekakšno nedopustno apostazijo iz vrst anonimne publike, katere strah pred Prešernom prehaja s prozorno tendenco tudi že čez meje ozke naše domačije, zato treba tembolj naglasiti pogum prof. Kelemine, da je objavil svojo novo formulacijo v »Literarni vedi«. Sicer je to za znanstvenika a priori umevna dolžnost, da popravi svoje stališče, čim pride do boljšega spoznanja;² toda v danem slučaju pomeni Keleminov ko-

² Na tem mestu dolžno pojasnilo k pripombi prof. Kidriča v Lj. Zv. 1925, str. 24/25, o moji pomoti v Zl. č., str. 81, nanašajoči se na Hermannovo »Epitome«, ki je v opombi res citirana na str. 61, kot da bi bila navedena v Prešer. zap. aktu.

Najprej zahvala za javno opozorilo na res neljubu pomoto, ki se mi je pripetila resnično iz

rak velik napredek ob dejstvu vpliva one anonimne publike, ki beži pred »môro« arhitektonikarjev in — Prešernom. Pomeni tem več, če upoštevamo Keleminovo prvotno stališče, sicer dokaj previdno označeno v Lj. Zv. l. 1925, pol leta za Kidričevo visoko kritiko istotam.

Ne gre toliko za nastalo idejno razliko, gre predvsem za čudne metode v boju proti Žigonovi estetski teoriji in obveščanju javnosti. Kakšen pomen naj ima v znanstvenem oziru n. pr. stalno opozorjanje na sodbo in strah publike? Pravilo mora biti za vsakega pravega znanstvenika, da v problemih znanstvenega značaja a priori izključuje mnenja publike, še celo pa njen »strah« pred gotovimi dejstvi in zaključki. V znanstvenih ozirih naj pač odločajo le znanstvene metode in oni smotri vede, ki morejo gotovo vprašanje dovolj trdno pojasniti; zgolj in samo z znanstvenimi pripomočki radi resnice same na sebi, pa bila ta ljuba ali neljuba — še tako odlični publiku.

Zato bo poslej moralo obveljati načelo: izostati mora iz resne polemike vsako sklicevanje na — anonimno publiko. Kdor se ne strinja, naj javno obrazloži in z znanstveno utemeljenimi razlogi in trdnimi dejstvi podpre svoje nasprotno nazore! To veljaj za vse panoge znanstva, veljaj pa tudi za »Prešernovo vprašanje« sploh, zlasti še za arhitektoniko, ki jo na temelju Žigonovih razprav samostojno dalje razvijajo in pojasnujejo moje razprave s paralelami iz drugih literatur že od l. 1911, ko sem prvikrat nastopil proti varanju naše publike s člankom »Prešeren in antika«.

prenagljenosti — pri hitri korekturi zadnji hip, preden sem moral nesti pošiljatev na graško pošto za ljubljansko tiskarno. Citiral sem, žal, kar po spominu na članek »Prešeren in antika« v Času 1911, in tako padel v očitani mi »prenagljeni sklep«. Svarilo za vse, ki prenagljeno pišejo in po spominu citirajo, kar ve prof. Kidrič sam iz lastne skušnje [Lj. Zv. 1925, str. 128: »Korektura k članku »Iz delavnice za komentar Prešerna«. (Vsled opozoritve dr. Žigona) ... Na str. 54 je treba črtati v 51. vrsti vrinek »Pavel Šoklič se omenja v Preš. zap. aktu«, ker se je le v mojem spominu škofič pretvoril v šokliča].

Dasi sem to zadevo bil še pred javno opozoritvijo v Lj. Zv., v jeseni l. 1924, g. prof. Kidriču osebno pojasnil in obžaloval neljubo mi pomoto, pojasnujem jo tu še javno.

Pri korekturi sem, kot rečeno po spominu citiral »Preš. zap. akt«, mislil pa pa pri tem v resnici na članek v Času 1911, kjer stoji zapisano v zvezi z metrikama (Langeja in Gottholda), ki ju omenja Preš. zap. akt pri št. 57 in 58, tole besedilo (str. 271): »Zadnja (= Gottholdova) podaja navodila za nemške mlade poete z ozirom na staroklasiško in moderno metriško teorijo, dočim druga obsega bistvene točke iz metrike s kritičnega stališča do Hermannove teorije, zasežene v njegovem delu »Epitome doctrinae metricae, Lipsiae 1818.« Najvažnejše je pač dejstvo, da sloni Langejeva metrika kakor tudi Hermannova na Hefajstijonovi metriki. Tako imamo zvezo med Prešernom in staro metriško teorijo.« V ostalem pa opombe tudi danes ne morem popravljati.

Dasi sem leta 1919 s člankom »Sonitus de formulario« poskusil vnovič osvetliti in zavriniti dr. Tomiška poročilo o prvem delu »Zlatih črk«, objavljeno tam daleč v strokovni »Berliner philolog. Wochenschrift« l. 1915, treba žal, l. 1928 povzdigniti zopet glas proti poročanju prof. Kidriča v 24. snopiču Stanojevičeve belgrajske »Narodne Enciklopedije« z dne 25. oktobra 1927, kjer se ponavlja z opustitvijo opomina prof. Kelemini skoraj dobesedno isti odstavek, ki stoji tudi v 8. št. Lj. Zv. 1927.

Apriorno pristranost v takih širni javnosti namenjenih poročilih treba odločno grajati. Zakaj namesto strogo objektivne slike o stanju »Prešernovega vprašanja« je podana nepoučeni tuji javnosti kot strokovno neoporečna stvarnost potvorjena slika tendenciozne vrednosti. Mislim, da bi vsak strokovni poročevalec moral vselej a priori le tako poročati, da bi si mogel vsakdo ustvariti pravo sliko o »Prešernu«, zlasti v vprašanju arhitektonike in njene simbolične stevilčnosti. Treba pa je potem seveda tudi nepristransko označiti vse nazore tako za kot proti ter nato prepustiti vsakomur, da si ustvari lastno sodbo brez predjudica o spornih vprašanjih.

Poročilo o Prešernu v 24. snopiču »Narodne Enciklopedije« pa ima prav to veliko hibo, da tej kategorični zahtevi stvarnega poročanja ne odgovarja, kakor tudi ne upošteva gotovih literarnih dejstev izza Kidričevega članka v Lj. Zvonu l. 1925, in sicer v naši domači kakor v tuji literarni vedi.

Pri tej priliki treba gotove stvari ostro naglasiti.

Ob Žigonovi razpravi v D. i. s. 1927 in Walzelovem znamenitem delu »Gehalt und Gestalt« (1925 do 1925) so gotova vprašanja nujno dana. Zato tudi upravičeno pričakujemo, da prinese prof. Kidrič čimprej stvarno in boljše utemeljeno sodbo v vprašanjih, ki jih je z »Lepo Vido« iznova postavil pred celo javnost začetnik domače naše nove estetske kritike dr. A. Žigon, ki je svoje delo za Prešerna umetnika sicer pričel na osnovnih načelih Wölfflin-Walzelove šole, toda popolnoma samotvorno in nezavisno od teh estetskih veličin novejši nemške smeri že pred dvajsetimi leti. Kdorkoli torej pazno zasleduje razvoj »Prešernovega vprašanja« in more le malo objektivno presoditi sporne točke v njem, mora poročilo prof. Kidriča označiti za silno subjektivno in pristransko barvano ter zato odkloniti, tembolj, ker je napisano s prozorno tendenco, ki bi v znanstveno trdnih poročilih na smela biti: ne mogli bi sicer več ločiti znanstva od žurnalistike.³

Da bo sodba o tem poročilu tem popolnejša, opozoriti treba še enkrat na kritiko prof. Kidriča v Lj. Zv. 1925, kjer je poskusil razbiti delo Žigonovo in znižati moje s svojimi preznačilnimi, a tudi dokaj ponesrečenimi sklicevanji na svojo vedo.

³ Da bo mogel to sodbo vsakdo pretehtati, sledi tu doslovno glavni sporni del besedila v »Narodni Enciklopediji« III, str. 676: »Neuspjelo traženje svjetsne matematičko geometrijske arhitektonike in simbolike brojeva u Prešernu (Žigon, Puntar) naišlo je doduše na odpor i zaprepastilo je publiku, ali je to pripomoglo istraživanju važnog materijala i važnih zaključaka, i dalo je potreban akcenat studiju P. forme.«

Ni pa tu mesto, da bi vedo prof. Kidriča že zdaj stvarno zavračal. Mnenja sem, da bo za to ugodnejša prilika takrat, ko bo prof. Kidrič v svoji znova napovedani, a še vedno ne objavljeni monografiji o Prešernu (od. 1. št. Lj. Zv. 1925 do 8. št. Lj. Zv. 1927 so pretekla že polna tri leta!) moral podati dovolj znanstveno utrjene poglede na arhitektonsko vprašanje vobče, posebno pa še pri vprašanju Prešernove sedmorične simbolike. Zakaj, doslej smo čuli le negativne, razdiralne besede; pozitivno gradeče razlage, n. pr. odkod in čemu obstoječa, vidna in zato neutajljiva sedmorična arhitektonika »Sonetov nesreče«, »Gazel« doduše še nismo čuli. Ugotoviti pa moramo in naglasiti tu važnost sočasnega postanka obeh formulacij: tako ene v Enciklopediji kot druge v Lj. Zv. 1927. Je to namreč tehtna okoliščina prav z ozirom na tisto visokogledno trditev o »ponesrečeni formulaciji« Keleminovi in pri pogledu na dejstvo, da je Keleminova »Literarna veda« prišla v javnost kmalu za zamolčano in namenoma (?) prezrto Žigonovo razpravo o Prešernovi »Lepi Vidi«, prezrto in zamolčano tudi v tisti — Stanojčevi »Narodni Enciklopediji«, kjer se šablonsko ponavlja trditev o »neuspešnem traženju svijesne matematično geometrijske arhitektonike u Prešernu« in o odporu neke »prestrašene publike«. Prezrta in zamolčana tako kot ostala osnovna Žigonova dela, razvijajoča iz Prešernovih umetnin samih novo arhitektonsko teorijo na tak samosvojski način, da lahko služi za zgled vsem — pri iskanju zavestne arhitektonike in simbolike katerekoli literarne umetnine. Zakaj tudi od prof. Kidriča v Enciklopediji navedena bibliografija k Prešernu je tako čudno subjektivno pristransko sestavljena, da poročevalcu strokovnjaku na noben način ne more biti v posebno čast, če n. pr. navaja sicer zelo važen Prešernov zapuščinski akt iz l. 1904, a takoj nato vse tja do »Prešernove čitanke« molči o vseh Žigonovih razpravah. Omenjena bi morala biti vsaj ena, namreč historično-temeljna »Letnica 1853«, če bi že hoteli zamolčati obe idejno prebogati razpravi o tercinski in tretjinski arhitektoniki v Zb. S. M. 1906 in 1907.

Preznačilno za Kidričevo objektivnost je končno še dejstvo, da omenja točno svoje stvari; tudi take, ki za Prešerna pesnika in umetnika niso posebnega pomena in le v daljni zvezi z njim, kot n. pr. razprava v Časopisu za slov. jezik 1927 o »Prešernih« z vsjo minuciozno zbrano bibliografijo, objavljeno dokaj kesneje za neomenjeno, toda v načelnem pogledu prevažno Žigonovo razpravo o arhitektoniki Prešernove pesmi o »Lepi Vidi«, ki je po svoji očitno hoteni sestavi prav tak dokument o nameravani arhitektoniki Prešernovih umetnin, kot je pesmica »Pevcu«, ki ji tudi prof. Kidrič ni mogel odreči najstrožje, matematično točne značilne simbolične arhitektonike (2 : 3 : 4 : 3 : 2) v Lj. Zv. 1925.

»Nomos« in »Pesem od Lepe Vide« kličeta na odgovor! Vsaj v napovedani monografiji mora biti!

Nove knjige Slovensko slovstvo

Tri knjige o Otonu Župančiču

1. Jubilejni zbornik za petdesetletnico Otona Župančiča. Uredil Fran Albrecht. Ljubljana, 1928. Izdaja »Ljubljanskega Zvona«. Založila Tiskovna zadruga. Str. 120. Osem podob. — Knjiga, ki jo je izdajatelj posvetil »svojemu učitelju in mojstru«, prinaša osem osejev o Župančičevi pesniški osebnosti; na koncu najdemo med Zapiski še biografske in bibliografske podatke in članek o Župančiču prevajavcu. Čeprav so članki zasnovani več ali manj na filozofskem gledanju predmeta, nam ne podajajo celotne Župančičeve duhovne podobe; pogrešamo pa zlasti sestavka, ki bi vsaj načel Župančičevo oblikovno stran. Knjigi se pozna naglica, s katero bi se tak zbornik ne smel sestavljati; marsikaj je improviziranega in če bi izpustili vse nepotrebne attribute, fraze in ponavljanja, bi se obseg precej skrčil. Dva članka sta prijela predmet pri korenini; to sta Glasnik slovenske duše (Borko) in Dva pogleda (Vidmar) — tretji zanimiv članek je Župančičeve miselnosti smer in smoter (Rozman), toda prihaja iz tako širokih in ohlapnih perspektiv, da predmeta ne more dovolj konkretno prijeti. »Ptič Samoživ« sam je veliko bolj preprost in resničen. Današnje duhovno teženje je Rozman podal z intuitivno skrbjo, njegovega članka pa kljub spoštovanju do praktične filozofije ne moremo više postaviti kot v vrsto priložnostnih razmišljanj. Borkov članek nakratko ugotavlja duhovne osnove slovenskega duha, kakor so jih izoblikovali zgodovinski dogodki: ukorinjeno katoličanstvo in poznejši progresivni materializem. Ti dve osnovi sta povzročale tudi krizo slovenske čuvstvenosti. Iz križanja teh dveh osnov je iskal izhoda tudi Župančič. Kakor je Prešeren »združil klasičnega in romantičnega duha — dvoje v njegovem času nasprotnih in različnih idejnih in estetskih struj«, tako je Župančič »združil v svoji liriki dvoje nasprotij svojega časa: racionalistično prosvetljenost in idealistično vidovitost« (str. 49). Ker je B. Borko točno našel v Župančičevi poeziji »vitalistično-intuitivistično izpoved slovenskega človeka« (str. 50) in jo vzporedil s prozo Iv. Cankarja, se neposredno vsiljuje vprašanje po formulaciji te vitalistično intuitivistične izpovedi človeka in Slovenca pri obeh. Zato moramo obžalovati, da ima ta res aktualen članek le esejističen obseg in značaj in da se giblje le v okviru splošnih potez. Z naznačeno duhovno osnovo je Borko vsebinsko zvezal tudi Župančičevo slovensko krajinarstvo. Ta zveza je naravna in njena obdelava dovolj izčrpna. — Josip Vidmar se je lotil Župančičevega pesniškega problema tam, kjer je mogoče zlasti lirika najkonkretnije prijeti: pri estetskopsiholoških elementih. Vidmar je analiziral Župančičeva pesniška doživetja v treh stopnjah: kot bolečino pesnika, bolečino človeka in umetnika in kot rešitev te bolečine. Na prvi stopnji srečujemo križanje veličastnega in tragičnega, odnose narave in pesnika, ali kakor to imenuje Vidmar na str. 68: »metaforično združevanje umetniškega in sveto človeškega«; v drugi vidimo voljo,